

Анотація

Сахарук И. С. Перспективы развития национального законодательства о запрете дискриминации в сфере работы. — Статья.

Статья определяет перспективы развития национального законодательства о запрете дискриминации в сфере работы. Проанализированы нормы проекта Трудового кодекса Украины в этой области. Также предложены меры по адаптации национального законодательства о запрете дискриминации в сфере работы к международным стандартам.

Ключевые слова: равенство, запрет дискриминации, трудовое законодательство, проект Трудового кодекса Украины.

Summary

Sakharuk I. S. In Science of Labour Law the Special Place Occupies Research of Problems of Providing of Equal Possibilities of Workers. — Article.

The article determines the prospects of development of national legislation about prohibition of labour discrimination. In particular, are analysed the norms of legislation in relation to prohibition of discrimination and project of the Labour code in this sphere. Also are brought over the suggestions on perfection of existent norms in accordance with international standards.

Keywords: equality, prohibition of discrimination, labour legislation, the project of the Labour code.

УДК 378(410):37

Н. М. Погребняк

РОЛЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Зарубіжні університети — це великі освітньо-науково-виробничі комплекси, у яких навчається велика кількість студентів. Вони об'єднують навчальні й науково-дослідницькі інститути, коледжі, факультети, кафедри, галузеві центри, проблемні лабораторії, конструкторські й технологічні бюро, школи-лабораторії. Зарубіжний університет містить також наукові школи та колективи вчених-педагогів, які представляють інтелектуальну еліту суспільства.

Багато науковців стверджують, що сьогодні в країнах Західної Європи спостерігається тенденція об'єднань коледжів з великими університетами, а тому приходить думка, що університетська освіта Західної Європи взаємопов'язана з іншими інституціями у справі підготовки фахівців. Всі наукові дослідження педагогічної освіти на Заході спрямовуються на поєднання особистісного та діяльнісного підходів.

Якщо в XVIII ст. наукові дослідження здійснювалися окремими вченими, то з XIX ст. у зв'язку з розвитком науки, з поглибленням її інтернаціоналізації, посиленням впливу на виробництво, відбувається об'єднання зусиль учених.

Університети Великобританії дуже відрізняються від інших європейських університетів способами навчання студентів та наукових досліджень.

За показниками рейтингу у 2009 році у Великобританії одержали вищу освіту 273 тисячі іноземних студентів і до 2020 року їхнє число збільшиться до 800 тисяч.

Провідні спеціалісти Великобританії (Д. Сканелл, Б.Сміт, Д. Бок, Д. Корригон) у галузі вищої освіти стверджують, що більшість університетів країни зберегли традиційні для них функції, а саме: проведення наукових досліджень, які включають всю наукову, філософську, творчу та викладацьку діяльність коледжів і університетів, та здійснення навчання студентів і обслуговування суспільства, яке полягає в тому, що сучасні університети повинні задовольняти потреби у розповсюдженні освіти серед населення. Тому ще в кінці ХХ ст. у Великобританії розгорнувся рух за активне залучення студентів до дослідницької діяльності.

Такі авторитетні наукові журнали, як «Science» та «Teaching and Change», почали регулярно публікувати результати наукових досліджень вчителів та студентів.

В англійській науковій літературі існує цілий ряд наукових розробок, присвячених становленню і розвитку студентської науково-дослідницької діяльності у системі вищої педагогічної освіти. У своїх наукових розвідках вони звертаються до проблеми пошуку нових підходів щодо організації науково-дослідної роботи у системі неперервної педагогічної освіти.

Проблемі створення навчальних науково-дослідницьких організацій у Великобританії присвячені праці відомих британських науковців (К. Річмонд, Д. Макінтур, П. Хьорст, П. Петерсон, Д. Гопкінс, М. Спілбек, М. Еліот, С. Френе та ін.), в яких започаткована ідея ефективного впливу науково-дослідницьких організацій на розвиток науки в цілому і особливо на вдосконалення професійної підготовки майбутнього фахівця, який би в повній мірі міг володіти дослідницькими вміннями, мав навички експериментування та наукового пошуку.

Британська політика у науково-дослідній сфері займається такими питаннями:

- вивчення організаційних структур — моделей та обов'язків установ та їх взаємозв'язків одна з одною;
- визначення пріоритетів державних наукових досліджень. Як вони встановлюються? На якому рівні?
- заохочення до міждисциплінарної діяльності;
- виявлення та підтримка найкращих науково-дослідних центрів;
- створення інфраструктури, необхідної для найновіших науково-дослідних досліджень;
- заохочення промисловості до фінансування наукових досліджень та інноваційної діяльності;
- налагодження зв'язків між науковцями та промисловістю;
- створення умов для діалогу між наукою та суспільством;
- розвиток людського потенціалу для сталого розвитку науки і техніки у Великобританії.

Наукові розробки у Великобританії здійснюються за напрямками, традиційними для педагогічної науки, до яких належать: філософія науки, теорія

науки та навчального процесу, методика викладання окремих навчальних дисциплін, виховання, управління освітою та ін.

В останні роки особливо велика увага надається дослідженням у галузі підвищення ефективності роботи вищих навчальних закладів, удосконалення середнього ступеня, розвитку цивільної освіти та збільшення віддачі від самих досліджень. Це обумовлено особливими причинами, такими як:

- посилення конкурентної боротьби у світі і у зв'язку з цим посилення освітнього потенціалу нації;

- відставання Великобританії від інших розвинених держав у показниках успішності, про що свідчить ряд міжнародних досліджень знань та умінь студентів;

- потреби країни, представників громадськості та вчених посилити акцент на вихованні громадянина у зв'язку зі зміною в міжнародному світі та розвитком Європейського Союзу.

Найбільший центр наукових досліджень Англії — Інститут педагогіки Лондонського університету, який вміщує декілька десятків наукових шкіл, інститутів, коледжів, кожен з яких є фактично самостійним закладом і за своєю структурою курсів і факультетів може бути прирівняний до окремих університетів.

Так, найбільшим коледжем Лондонського університету є коледж Королеви Мері (Queen Mary, University of London), який у свою чергу складається з 4 коледжів: коледж Королеви Мері, Вестфілд коледж, Святий Бартоломей, Медичний коледж (Queen Mary College, Westfield College, St. Bartholomew's, Hospital Medical College), в якому навчається приблизно 9 тис. студентів, включаючи аспірантів та докторантів [5].

Наприклад, в Інституті педагогіки при Лондонському університеті студенти працюють на кафедрах за такими науковими напрямками:

- теорія педагогіки, сучасні педагогічні теорії, педагогіка і демократія, принципи виховання і навчання, шкільна програма, педагогічні проблеми і експерименти;

- вивчення розвитку людини від народження до зрілого віку; індивідуальні відмінності (в тому числі спадковість і навколишнє середовище); виміри в педагогіці; природа навчання (фактори, що впливають на процеси навчання і засвоєння);

- сучасна система освіти у Великобританії і історія її розвитку, соціальне середовище дітей; соціальні функції школи та ін.

Цікавим є досвід Кембріджського університету, де кожен факультет підрозділяється не на кафедри, а на дослідницькі групи на чолі з професором. Навіть на веб-сайті факультету вказують не групи, а основні наукові напрямки. Наприклад, на хімічному факультеті існують такі напрямки науково-дослідної роботи: хімічна біологія, хімія атмосфери і кінетика, молекулярне моделювання й інформатика, матеріали і полімери: синтез і особливості, структурна хімія, теоретично обчислювальна хімія, синтез і механізми реакцій, наука про поверхню і гетерогенний каталіз [1, 22–24].

Яскравим прикладом може бути творча за характером наукова школа Кільського університету, до якої входять такі наукові напрямки: розвиток західної цивілізації, творча діяльність людини, машини, інтелект (люди), концепції університетської освіти, зокрема: середньовічний університет, розвиток університетів в системі вищої освіти, що розширюється, майбуття вищої освіти, університети і суспільство [4, 39].

Важливим напрямом наукових досліджень у Великобританії, як і в усьому світі, є цивільна освіта та виховання. Це було зумовлено цілим рядом причин:

– по-перше: на країни Заходу впливають глибокі політичні події у світі, які зв'язані з поширенням демократії та зміною суспільного устрою в багатьох країнах Центральної та Східної Європи, Південної Африки, Латинської Америки, Азії;

– по-друге: в самих західних країнах зростає розуміння того, що молоде покоління сприймає нинішній політичний устрій як належне.

Сьогодні у Великобританії діє Інститут проблем цивільної освіти і Фонд цивільної освіти. Цивільна освіта здійснюється в багатьох країнах Заходу — або як окремий предмет (США, Франція), або як міжпредметна діяльність (Бельгія).

У Великобританії цивільна освіта, як окремий предмет, була введена указом міністра освіти ще у 2000 р. Англійські педагоги велику увагу приділяють значенню знань про демократію, політичні інститути, вибори та цивільні вміння (аналізувати політичну інформацію, пресу, працювати в групі, поважати права інших людей).

Другим важливим питанням політики в науково-дослідній діяльності є визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень: як та де встановлюються пріоритети, яке їх місце у системі? Насправді процес визначення пріоритетів у Великобританії досить складний і встановлюються вони на багатьох різних рівнях, як це відбувається і в Україні.

У Великобританії дуже широко впроваджується програма «Форсайт» і є дуже подібною до української програми: першочерговим було визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень. Програма отримувала фінансування від уряду, від управління науки і технологій (the Office of Science and Technology), що є британським владним органом, відповідальним за політику в науково-дослідній сфері. Вони фінансували програму та здійснювали керівництво, створили п'ятнадцять експертних груп, які охоплювали різні сектори економіки та складались з представників не лише академічних кіл, а також промисловості та уряду.

Кожна з цих груп склала звіт, в якому було викладено пріоритетні напрямки наукових досліджень, а також деякі рекомендації щодо подальших дій для уряду та інших учасників програми.

Ці пріоритети стосувались не лише напрямків наукових досліджень, але й питань, пов'язаних з інфраструктурою, наприклад проблем з людськими ресурсами, фінансування нових високотехнологічних фірм тощо.

Варто відзначити, що для такої великої та різноманітної наукової системи, яка діє у Великобританії, дуже важко сформулювати основні пріоритети, тому

вже отримані в ході дослідження пріоритети мали занадто загальний характер і були не дуже корисними для створення політики.

По суті, уряд Великобританії фінансує наукові дослідження, чекає доки буде опубліковано їх результати, щоб використати їх потім у формуванні політики. Для того щоб отримати фінансування, наукові проекти мають задовольняти двом вимогам: по-перше, вони мають бути обов'язково міждисциплінарними; по-друге, вони повинні бути міжміністерськими.

У Великобританії діє так зване оцінювання науково-дослідної роботи (the Research Assessment Exercise — RAE), коли найкращі факультети, тобто ті, які набрали найбільше очок після підрахунку наукових публікацій, отримують найбільше коштів.

Сьогодні, коли наука перетворилася в безпосередню виробничу силу в умовах науково-технічної революції, дуже важливу роль та значення має створення сучасних наукових шкіл, вивчення передового досвіду їх роботи, підготовка їх висококваліфікованих фахівців, які здатні самостійно творчо вирішувати проблеми, які ставить суспільство.

На думку британських науковців (К. Джіппс, Е. Хойлі та ін.), наукова школа — це науково-дослідні об'єднання, які можуть функціонувати в різних наукових установах і навчальних закладах, здатні координувати дослідження окремої групи учених під безпосереднім керівництвом лідера.

Модель наукової школи педагогічного факультету Оксфордського університету під керівництвом Д. Макінтура пов'язана з критичним вивченням, удосконаленням і експериментальним використанням наукових ідей.

У наукових працях британських учених Л. Паулсона, Дж. Сакса, Н. Зімфера, М. Ераста, К. Гауейя йдеться про певну зміну професійних функцій англійських студентів у науковій школі, тобто формування «нового професійного обриса науковця» [6; 7].

У свою чергу англійські педагоги К. Гауей та Н. Зімфер висувують чотири види професійної компетентності студента-дослідника:

- 1) технічну (обов'язкові вміння, які необхідні при виконанні будь-яких професійних обов'язків);
- 2) практичну (раціональне використання педагогічних принципів для вирішення проблем науково-дослідного характеру);
- 3) особистісну (розвиток та удосконалення індивідуальних позитивних якостей);
- 4) критичну (прийняття критичних зауважень ззовні, а також критичне ставлення до власної наукової діяльності та подальше удосконалення своєї науково-дослідницької роботи).

Посилаючись на свої багаторічні дослідження, відомий британський педагог-теоретик Дж. Еліотт висловлює думку, що зміни, які проходять в освіті, вимагають постійної уваги до оновлення змісту освіти в цілому та до педагогічної освіти зокрема. Саме за цих обставин перед студентами-дослідниками постає необхідність виступати носіями змін та сміливо застосовувати інновації на власній практиці. Для успішного здійснення науково-дослідницької роботи студенти повинні органічно поєднувати в собі такі професійні характеристики

ки: рефлексивне мислення, гнучкість у застосуванні нових інформаційно-комунікаційних технологій, добре розвинену увагу тощо [3].

Інші англійські педагоги наголошують на важливості для науковця таких притаманних рис, як : постійне самовдосконалення, віддіність своїй справі, високий рівень відповідальності, стійка внутрішня мотивація.

Саме за їх допомогою студент зможе активно працювати над своїм науковим дослідженням та одержати кінцевий плідний результат.

Особливий інтерес становлять праці українських та російських вчених, в яких започаткована ідея ефективного впливу науково-педагогічних комплексів на розвиток науки в цілому і, насамперед, на вдосконалення професійної підготовки майбутнього фахівця, який би міг володіти дослідницькими вміннями.

У своїх історичних розвідках українські науковці М. Потьомкін, В. Гасимов, В. Извозчиков, В. Богусловський відзначають, що за природою свого походження наукова школа є європейською конструкцією, а не американською, але як форма організації наукових досліджень наукова школа найбільше відповідає менталітету і традиціям науки Старого Світу.

Відомі українські науковці (Б. Кедров, Л. Брильов, В. Гасилов, М. Ярошевський, та ін.) стверджують, що наукова школа — це спільнота вчених різних статусів, компетенцій та спеціалізацій; напрямок суспільної діяльності, що визначається спадкоємністю поглядів, принципів, методів, способів, технологій, суть яких полягає у виробленні й теоретичному осмисленні знань про дійсність з метою здобуття нового знання та інтегрування його в цілісну картину світу.

Дослідники К. Ланге і С. Хайтун виділяють кілька типів наукових шкіл: «класичну», «дисциплінарну» та «проблемну». На їх думку «класична» наукова школа з'явилась в час зародження вищої школи в Росії (XVII–XVIII ст.), в основу якої покладено індивідуальну наукову діяльність передових учених університетів та їх власного зацікавлення до наукового дослідження.

На початку XX ст. з виникненням академій та прикладних науково-дослідницьких інститутів та лабораторій на зміну «класичній» прийшла «дисциплінарна» наукова школа, в основу якої покладено неформальне угруповання дослідників навколо окремого науковця, який працює вже не самотужки, а при науково-дослідному інституті.

На сучасному етапі розвитку наукових шкіл повертається властивість, яка була в «класичній» і якої немає в «дисциплінарній» школі, — тобто діяльність ученого в рамках наукової школи стає для нього основою його науково-практичної діяльності.

Важливою умовою для формування школи є наукова ідея як базис усякого серйозного дослідження, яка об'єднує молодих дослідників. Як правило, лідер наукової школи дає конкретні теми дослідження або завдання — висувати теорії, гіпотези, концепції, і потрібен час, щоб знайти, випробувати, переконатися в їх вірогідності, визначити їх можливості. А на це потрібен час. Іноді гіпотеза може і не підтвердитися, тоді, працюючи над дослідженням, у дослідників можуть виникати і інші, нові, відгалуження.

У Великобританії кінець XX — початок XXI століття відзначається по-

явою наукових шкіл як варіативних моделей структури науково-дослідних освітніх установ (школи-комплекси), різних форм власності закладів освіти (державна, приватна). Кожна наукова школа характеризується певними організаційними, змістовими, технологічними та матеріально-технічними нововведеннями в своїй діяльності.

У своїх наукових розвідках британські педагоги відзначають, що основу наукової школи становить лідер, тобто особистість, якій притаманна здатність бачити далеко вперед, аналізувати й синтезувати результати наукових досліджень.

Саме лідер наукової школи має бути генератором основної ідеї, виконувати функції керівника наукової школи, мати організаторський талант, сильну волю, принциповість та вартісну орієнтацію, що сприяє максимально ефективній діяльності колективу, який він очолює.

Типовим прикладом наукової школи є Брістольський університет, на базі якого працює Національний центр розвитку з питань підготовки до шкільного управління (The National Development Center for School Managements Training), досвід якого є дуже корисним і був схвалений на західноєвропейському рівні. Центр проводить науково-педагогічні дослідження; впроваджує інноваційні ідеї в навчальний процес; допомагає в співробітництві між навчальними закладами, промисловістю та бізнесом [2, 99–104]. Студенти активно працюють над науковими напрямками: історія педагогіки, педагогічна психологія, педагогічна соціологія, філософія виховання.

Аналіз діяльності наукових шкіл вищих навчальних закладів Великобританії показує, що кожна з них має свою певну систему, наявність дослідницьких програм та участь студентів у науково-дослідницькій діяльності починаючи з першого курсу навчання.

Дуже важливо підкреслити, що основними ознаками наукової школи, яка спрямована на організацію активної пошуково-дослідницької діяльності у Великобританії, є:

- наявність провідного наукового лідера, що має свою власну наукову ідею, програму та концепцію;
- розробка та впровадження єдиних наукових проектів;
- впровадження наукових пошуків у практику роботи університетів, педагогічних інститутів та забезпечення тісного взаємозв'язку науки і практики;
- єдність методологічних принципів і методичних основ розв'язання наукових проблем;
- забезпечення творчої особливої атмосфери, тісних взаємовідносин між науковим керівником (наставником) та студентом;
- підготовка висококваліфікованих фахівців-дослідників, здатних до самостійної науково-дослідницької діяльності.

Цілком природно, що зазначені головні ознаки наукової школи можуть бути корисними та покладені в основу побудови моделі сучасних українських науково-дослідних лабораторій в університетах та академіях, які, на наш погляд, служитимуть удосконаленню діяльності вищого навчального закладу у таких напрямках:

- активна підготовка наукових кадрів;
- інтеграція науки і практики у фаховій підготовці вчителя;
- підвищення ефективності фундаментальних досліджень та упровадження їх в практику;
- залучення майбутніх фахівців до впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних педагогічних технологій.

Таким чином, будучи в структурі вищого навчального закладу, функціональна діяльність наукової школи є своєрідною ланкою між студентом і світовим науковим середовищем.

Як складова частина вищого навчального закладу наукові школи, виконуючи різні науково-дослідницькі проекти, можуть функціонувати як дослідницькі групи та мають свої певні переваги:

по-перше, дослідницька діяльність наукових шкіл підвищує та розвиває науковий потенціал вищого навчального закладу, вирішуючи фундаментальні проблеми, які тісно пов'язані із удосконаленням підготовки студентів;

по-друге, дослідницька діяльність наукових шкіл сприяє формуванню у студентів комунікативних рис характеру, самостійного творчого пошуку та розширює нові горизонти наукових досліджень при виконанні індивідуальних науково-дослідних проектів;

по-третє, наукова школа як соціально-історична система у своїй діяльності не тільки є генератором нових ідей, але й передає знання, досвід, формує студента, який сьогодні зможе самостійно працювати над науковим проектом та активно впроваджувати його результати на практиці.

У сучасній вищій педагогічній освіті основною формою взаємодії ученого і студента є саме науково-дослідницька діяльність, зокрема:

- створення своєї власної наукової школи (творчої лабораторії), провідного ученого, який би об'єднував молодих фахівців на основі наукових інтересів, нових ідей під керівництвом наставника;
- уважне ставлення керівника до науково-дослідної роботи студента, матеріальне та моральне стимулювання нестардатних підходів і рішень у його творчій діяльності;
- особистий приклад ученого при розробці нових ідей та проектів, демократичний стиль взаємостосунків між викладачем та студентом.

З огляду на сказане, можна константувати, що вся система роботи наукових шкіл спрямована на розвиток творчих здібностей студентів, написання наукових робіт, інтелектуальні творчі змагання, участь у конкурсах, наукових конференціях та створенні своїх власних наукових проектів. Студенти, працюючи над якоюсь конкретною проблемою, мають змогу розробляти різні завдання розвивального характеру, намагаються експериментально підтвердити висунуту гіпотезу наукового дослідження. Наукові доповіді, заслухані на засіданнях наукових шкіл (з різних галузей науки: фізики, математики, хімії, медицини тощо), публікуються у періодичних виданнях як самостійні праці, кращі з яких претендували на матеріальну винагороду, викликали особливу зацікавленість викладачів та професорів.

Тому не дивно, що наукове становлення молодого фахівця саме твориться в науковій школі, науково-дослідна діяльність яких є приближеною до форм роботи науково-дослідної лабораторії вищого навчального педагогічного закладу Великобританії, а тому одна мета із багатьох вищої школи — навчити студента працювати і здобувати знання самостійно.

Література

1. Commission of the European Communities. Analysis of in-service teacher training strategies in the Member Countries of the EC: case studies and synthesis. — Brussels, 1989. — 378 p.
2. Elliott J. The Curriculum Training Agency's Standards Methodology Unit. Competence and Assessment: Compendium 1 / J. Elliott. — London: Employment Department Group, 1990.
3. Prospectus, colendars and handbook of British Universities 1977–1978. — P. 39.
4. Queen Mary: University of London [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.qmul.ac.uk/>. — Заголовок з екрану.
5. Tickle L. Professional Qualities and Teacher Induction // Journal of In-Service Education. — 2001. — Vol. 27, N 1. — P. 51–64.
6. Zimpher N. Adapting Supervisory Practicies to Different Orientations of Teaching Competence / N. Zimpher, K. Howey // Journal of Curriculum and Supervision. — 1987. — Vol. 2(2). — P. 101–127.

Анотація

Погребняк П. М. Роль науково-дослідницьких організацій та науково-педагогічних шкіл у системі вищої педагогічної освіти Великобританії. — Стаття.

У статті висвітлено надзвичайно актуальну проблему підготовки студентів до науково-дослідної роботи у Великобританії. Автор визначає сутність поняття «наукова школа» та аналізує основні чинники, що впливають на розвиток у студентів науково-дослідницької активності.

Ключові слова: науково-дослідна діяльність, дослідницька педагогічна діяльність, наукова школа, науково-дослідний проект, творча лабораторія.

Аннотация

Погребняк Н. М. Роль научно-исследовательских организаций и научно-педагогических школ в системе высшего педагогического образования Великобритании. — Статья.

В статье освещена актуальная проблема подготовки студентов к научно-исследовательской работе в Великобритании. Автор определяет суть понятия «научная школа» и анализирует основные факторы, которые влияют на развитие у студентов научно-исследовательской активности.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, исследовательская педагогическая деятельность, научная школа, научно-исследовательский проект, творческая лаборатория.

Summary

Pogrebniak N. M. The Role of Scientific Research Organizations and Scientific Pedagogical Schools in the System of High Education of Great Britain. — Article.

An extraordinarily actual problem of preparing the British students to use scientific-research activity is presented in the article. The author determines the essence of the notion «scientific school» and analysis the main factors which influence the forming students scientific-research activity.

Keywords: scientific-research activity, research pedagogical activity, scientific school, scientific-research project, creative laboratory.